

Pacifisten som blev försvarsivrare

Vilhelm Moberg och den nordiska tragedin

Av Ingrid Nettervik, universitetslektor i svenska

[Länk till presentation av Ingrid Nettervik](#)

- [Pacifisten Vilhelm Moberg](#)
- ["Man måste stå det onda emot"](#)
- [Andra akten i "den nordiska tragedien"](#)
- [Två andningshål](#)
- [Skönlitteraturen som vapen](#)
- [Allegori](#)

När Vilhelm Mobergs roman *Rid i natt!* 1942 gavs ut i Danmark på Nyt nordisk forlag befarade förlagschefen att den skulle beslagtas av de tyska ockupationsmyndigheterna. Allt Moberg skrev var ju med anledning av just denna roman förbjudet i det Tredje Riket och i de nazistkontrollerade länderna. Men danskarna var listiga. Förbudet kringgicks genom att romanen såldes under disk. Inte mindre än 35 000 exemplar av den danska översättningen av romanen prånglades på detta vis ut i Danmark. Det talar för att den fyllde ett stort behov hos frihetsälskande danskar. Särskilt stort pris på romanen satte prästen och författaren Kaj Munk, som i krigets slutskede mördades av tyskarna för sina antinazistiska åsikter. Han skrev en uppskattande recension av Mobergs roman, men ingen dansk tidning vågade trycka den. För att åtminstone författaren till romanen skulle få läsa hans anmälan bad Munk förläggaren att vidarebefordra den till Moberg, vilket också skedde. Moberg såg så småningom till att Munks text blev tryckt i Sverige.^[1]

Romanen *Rid i natt!* skrevs under trycket av krigshändelserna ute i världen. Det som mest upprörde Moberg var Sovjets anfall på Finland den 30 november 1939 och den tyska ockupationen av Danmark och Norge den 9 april 1940. Dessa händelser fick honom att ompröva sin sedan ungdomen starkt uttalade pacifistiska hållning. Låt oss, innan vi går vidare, se vilka uttryck den hade tagit sig.

Pacifisten Vilhelm Moberg

Krigshändelserna fick Moberg att lägga arbetet på den stora självbiografiska romanen *Soldat med brutet gevär* åt sidan. Först efter det att han hade skrivit *Rid i natt!* fick han sinnesro nog att fullborda det självbiografiska projektet.^[2] *Soldat med brutet gevär* kom ut 1944. Titeln anspelar på det antimilitaristmärke, tillika ungsocialisternas märke, som Valter Sträng med stolthet bar på sitt rockuppslag. "Ned med Tronen, Svärdet, Altaret och Penningpåsen" var ungsocialisternas paroll. Efter sin ledare Hinke Berggren kallades dessa för unghinkar. I sitt elfte levnadsår blir romanens Valter Sträng unghinke. Han värvas av arbetskamraterna på Ljungdala glasbruk. Likartat var det för Vilhelm Moberg. Också han blev unghinke under sin tid på Modala glasbruk, även han bar antimilitaristmärket och visade på detta vis tydligt utåt sin pacifistiska hållning.

Att pacifismen inte bara var ett ungdomligt hugskott framgår av den kritiska inställning till krigsmakten som Moberg demonstrerade då han gjorde sin rekryt på I 11 i Växjö. Han påstås då ha tillbringat mer tid i arresten än ute på övningsfälten. Legendarisk är historien om hur pennor smugglades in till honom för att han på toalettpapperet skulle kunna skriva

de raljerande anitmilitaristiska kåserier som först trycktes i Nya Växjöbladet och sedan samlades i boken *I vapenrock och linnebyxor* (1921). Ytterligare belägg för Mobergs pacifism har historiedocenten Lennart Johansson funnit. Han har visat att Vilhelm Moberg var en av de drivande krafterna bakom den lokalavdelning av Svenska freds- och skiljedomsföreningen som bildades 1924 i Alvesta. Moberg var dessutom föreningens första ordförande.[\[3\]](#)

Pacifistiska tankar kommer skönlitterärt till uttryck i romanen *Giv oss jorden!* (1939), den tredje delen i den delvis självbiografiska trilogin om Knut Toring, stockholmsjournalisten som vantrivs med livet i storstaden och bestämmer sig för att bryta upp från familj och hem för att återvända till barndomens Lidalycke i Småland.[\[4\]](#) I slutet av romanen låter Vilhelm Moberg Knut Toring lyssna till radionyheterna 1938 som rapporterar om att Hitler och Chamberlain inte kunnat enats och att allmän mobilisering införts i Tjeckoslovakien. Bakom Knuts reflektioner över världshändelserna låter sig Mobergs egna tankar anas:

Höstdagjämning. Septembernatt över Västerlandet. Ångestnatt över gamla Europa.

En skammens och den yttersta förnedringens natt. En sådan natt var mänskligheten aldrig med om förr.

En fårscock betar lika obekymrad ännu i den stund då den säljes till slaktaren. De tillämnade mänskliga slaktoffren kan sitta och lyssna till rapporterna om sitt öde, de får sitta där och höra på, medan det köpslås om deras kött och blod. Men de begagnar sig inte av de varnande underrättelserna; människoskokken går till slakthuset lika undergivet som fårskokken - som om den alldeles ingenting visste.

[---] Ett oändligt antal tillämnade offer väntar blott slaviskt på beskedet: Dödas eller få leva? En enda människa kan bestämma om det: diktatorsguden. Så långt har det gått - och vid den tanken kommer blygseln över att vara europé i denna tid.

[---] Detta är den yttersta förnedringens natt. Och kanske blott den första i sitt slag. (313 f)

Giv oss jorden! kom ut i slutet av oktober 1939. Då hade de farhågor som Knut Toring ger uttryck åt blivit besannade. Tyskland hade i september 1938, utan att hindras av västmakterna, annekterat det tysktalande Sudetområdet i Tjeckoslovakien och den 1 september 1939 gick tyska trupper över gränsen till Polen. Två dagar senare förklarade Storbritannien och Frankrike Tyskland krig och andra världskriget var ett faktum. Man kan lugnt påstå att Vilhelm Moberg var i takt med tiden.

"Man måste stå det onda emot"

"Man måste stå det onda emot", ja så svarade Vilhelm Moberg på frågan om hur han kunde skriva en roman som *Rid i natt!* Händelserna i Europa fick honom att ompröva den pacifistiska hållning som han hade varit trogen sedan sin tidiga ungdom. Som många andra hade den frihetsälskande Vilhelm Moberg börjat ana ugglor i mossen redan efter Hitlers Machtövertagande 1933. Bekräftelse på att allt inte stod rätt till i Tyskland fick han när han under försommaren 1935 gästade det nordiska gästhemmet i Travemünde. Sveriges Författarförening hade i maj samma år fått en inbjudan och anmodat Moberg att resa. Längre än tre veckor stod Moberg inte ut i Tyskland. Orsaken till den för tidiga hemresan framgår av ett brev till vännen Eyvind Johnson:

Jag har fått nog. [---] Omkring 90 procent av det tyska folket har klätt sig i uniform. Och jag fick nog av att gå i uniform när jag exerceerade beväring. Jag trivs inte heller på platser, där varannan människa är en Führer. Individualisten har ingen plats för sina ben. [---] Någon brevcensur är det väl inte, men annars kan man tro dem om vad som helst. När våra tyska författarvänner säger vad de menar, så viskar de alltid. Jag har försökt skriva detta brev viskande.[\[5\]](#)

I likhet med många andra författare upprördes Moberg också över inbördeskriget i Spanien och över att noninterventionsöverenskommelsen hade brutits av Hitlertyskland och Mussolinis Italien. I en tidningsartikel från 1938 pekar han ut Stalin och Hitler som huvudfiender, men det som på allvar fick Moberg att ompröva sin inställning till vapen var Österrikes Anschluss till Tyskland i mars 1938. Nu dög inte längre den undfallenhet som västmakterna visat, insåg Moberg. För att man skulle kunna "stå det onda emot" måste vapen accepteras.

"Att stå det onda emot" var också rubriken på en tidningsartikel som Vilhelm Moberg skrev i anslutning till det författaruppbåd som han tillsammans med tolv författarkollegor (bl.a. Harry Martinson, Eyvind Johnson, Josef Kjellgren, Martin Koch, Ludvig Nordström och Rudolf Värnlund) deltog i hösten 1939. Den främsta anledningen till uppbådet var det hot som österifrån riktades mot Finland och besvikelsen över att det nordiska statschefsmötet den 19 oktober 1939 trots detta uppenbara hot inte hade gjort något uttalande som kunde tolkas som aktivt militärt stöd för Finland. Moberg och Martinson var de drivande krafterna i uppbådet, och Moberg skrev det inledande uppropet som publicerades i pressen den 30 november 1939 och undertecknades av samtliga tretton författare. Dessa menade att det militära försvaret i Sverige under rådande hotfulla förhållanden i Europa måste stärkas, vilket skulle kunna ske med hjälp av ett försvarslån som de svenska medborgarna kunde teckna.[\[6\]](#) Utöver den gemensamma texten skrev tolv av författarna separata artiklar, däribland alltså Moberg. Sin personliga uppfattning förstärkte han genom att avsluta den egna artikeln med följande ord, kursiverade för att ytterligare ge dem tyngd: "*Jag måste stå det onda emot.*"

Det slumpade sig så att den 30 november 1939 också blev den dag då ryssarna började bomba Helsingfors, vilket utgjorde starten på det finska vinterkriget, det som Moberg i en tidningsartikel våren 1940 kallade för den första akten i den nordiska tragedin.[\[7\]](#)

Moberg var som många andra svenskar, däribland flera författare, övertygad om att "Finlands sak är vår"[\[8\]](#) och reste runt i landet och propagerade för att Sverige skulle hjälpa Finland, om inte direkt med soldater så indirekt genom materiellt stöd. Moberg pläderade också för att antalet frivilliga svenskar som reste för att strida på Finlands sida måste bli fler. På Folkets Hus i Växjö den 21 februari 1940 hävdade han att det fanns viktigare ting för författare att göra än att skriva romaner. "Vi måste hjälpa Finland för att hjälpa Sverige" var hans paroll.[\[9\]](#)

Moberg nöjde sig inte med att agera i Sverige. I början av mars 1940 reste han till Finland för att med egna ögon se vad som hände. Det var ett äventyrligt företag i krigstid, i synnerhet som han skulle flyga, något som hans familj oroade sig mycket över.[\[10\]](#) Moberg befann sig således i Finland den ödesdiga natten mellan den 12 och 13 mars då den för Finland förnedrande fredsuppgörelsen träffades med Sovjet. Den innebar att Finland förlorade en sjundedel av landets yta, att en halv million människor blev utan hem, att 50 000 bönder miste sin jord och att den ryska gränsen flyttades 30 mil närmare Sverige. Hur starkt intryck denna händelse gjorde på Moberg framgår av tidningsartiklar som han skrev och anteckningar som han gjorde. Det var inte bara det att den ryska gränsen kommit närmare Sverige, menade Moberg. Genom att Sverige slingrade sig undan sin plikt för de fria folkens sak framstod landet som ett mera lockande byte för en angripare. "Den 13 mars 1940 är det mest ödesdiga datum som Norden folk under detta århundrade har upplevat."[\[11\]](#)

Under den här tiden skrev Moberg sin första broschyr. Meningen var att den skulle komma ut på Bonniers. Texten var korrekturläst och tryckklar, men så kom den 9 april med ockupationen av Danmark och Norge och förlaget vågade inte trycka den starkt regeringsfientliga broschyren. Denna utgjorde också ett starkt angrepp både på Nazityskland och Stalin-Ryssland. Av en slump kom det att bli så att det var just den 9 april som Moberg kom upp på förlaget med det rättade korrekturet. När han kom hem efter det negativa tryckbeskedet skrev han i sin dagbok "Nu har det Ofria Ordets tid gått in".[\[12\]](#)

Andra akten i "den nordiska tragedien"

Som redan nämnts såg Vilhelm Moberg det ryska angreppet på Finland i november 1939 som den första akten i "den nordiska tragedien". "Redan den 9 april spelade andra akten upp av den nordiska tragedien", skriver han i tidningsartikeln med rubriken "Den nordiska tragedien". Han syftar naturligtvis på den tyska ockupationen av Danmark och Norge. "I tre väderstreck har i denna stund erövrarnas svärd fallit - för att avskilja Nordens lemmar från bålen", fortsätter han. "Bålen är det tusenåriga fria riket Sverige. Ännu i skrivande stund är den orörd./ Men en bål utan lemmar är en orörlig och vanmäktig kroppsdel. Nordens frihet är odelbar." Längre fram återkommer han till denna metafor för Norden: "Norden är lemlästat. Norge kämpar ännu - för sin frihet och för Sveriges."

Intressant att notera är att Moberg ser Norden som en odelbar helhet, som en kropp med armar och ben. När därför Norge kämpar för att stå det onda emot, är det i Mobergs ögon inte bara en kamp för det egna landets frihet utan också för Sveriges. Norge har, menar Moberg, dragits in i kriget på grund av handeln med det svenska järnet.

Den nordiska tragedin pågår för fullt, när Moberg skriver sin artikel och han ställer indirekt frågan hur den tredje akten kommer att se ut: "Den 30 november - den 9 april - och den...? Vilket datum skall inristas i historien för oss? För det tusenåriga fria riket Sverige."

Efter den 9 april 1940 började publiceringsbekymren för Moberg, som var angelägen om att kunna gå fram på bred front för att bli läst av så många som möjligt. Han lyckades få ett omskrivet kapitel ur den refuserade broschyren publicerat i *Folket i Bild* med titeln "Natten till den 13 mars".^[13] En annan skildring av Finlandsresan trycktes under rubriken "Litteraturen i bombkällaren" i tidskriften *Nu*.^[14] Men för övrigt var få tidningar villiga att öppna sina spalter för den frispråkige författaren. Overksam var Moberg emellertid inte. Han anmälde sig till tjänstgöring som beredskapsman och gjorde våren och sommaren 1940 tjänst som landstormsman i Nynäshamn. Moberg som drivit vilt med militärväsendet under sin egen rekryttid vid I 11 i Växjö och som då mera suttit i arresten än gjort vapentjänst gick frivilligt ut i försvarstjänst! Pacifisten engagerade sig aktivt och frivilligt i det svenska försvaret! Av det förstår man hur starkt hans engagemang för Nordens och därmed Sveriges frihet var.

Författaruppståndet hösten 1939 hade ställt krav på förverkligandet av försvarslån, så att varje medborgare skulle kunna bidra till landets försvar, inte bara de som var inkallade till beredskap. I augusti 1940 publicerade fyra tidningar en artikel av Moberg om vikten av att teckna andelar i de försvarslån som nu blivit verklighet. I en annan artikel kom han med förslaget till en särskild försvarsskatt för civilbefolkningen.^[15] Det vore inte mer än rätt, menade han, eftersom de inkallade tvingades offra betydligt mer för landet. På många olika vis engagerade sig den före detta pacifisten Moberg i försvarsfrågor.

Två andningshål

När Moberg ryckte ut från sin beredskapstjänst i augusti 1940 mobiliserade han sig själv till kampen mot den nya censurlag som höll på att stiftas. Han reste runt i landet för att hålla föredrag om detta men fann plötsligt att det var svårt att få lokaler att framträda i. Särskilt svårt var det att boka Folkets Hus. När Moberg hörde av sig var dessa lokaler uppbokade på obestämd framtid. Inte heller fick han sina artiklar och referat av föredragen publicerade i pressen. Man vågade inte. Moberg var för farlig. Men det fanns två undantag: Eskilstuna-Kuriren under ledning av J. A. Selander och Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning med den store Torgny Segerstedt som chefredaktör. Eskilstuna-Kuriren inbjöd till och med Moberg att tala i censurfrågan och var den enda tidning i landet som i februari 1941 oavkortat återgav hela hans anförande under rubriken "Tystnad råder i landet".^[16] I oktober 1940 skrev Moberg en artikel under rubriken "Vapnet som icke får utlämnas". Den tog Segerstedt in och lovade att därefter ta in allt som Moberg skrev. Det resulterade i följande kommentar från Moberg: "Jag kunde nu alltid arbeta i den förvisningen, att

Segerstedt skulle ta in vad jag skrev, även om det rörde de ömtåligaste politiska frågor. Och när man varit utsatt för ett kvävningförsök, då är det med en obeskrivligt ljuv känsla man återigen andas ut."[\[17\]](#)

Under sommaren 1940 läckte det ut att den svenska regeringen tillät transporter av tyska trupper genom det neutrala Sverige, den så kallade permittenttrafiken eller tyska transiteringen. Den påstods bestå av obehäpnade tyska soldater som reste hem från Norge på permission, men det visade sig att det lika mycket handlade om strategisk omplacering av trupper och om transporter av vapen och tungt krigsmateriel. Den orädda Torgny Segerstedt protesterade öppet i GHT över denna trafik med resultat att tidningen blev indragen. I två artiklar i GHT våren 1943 anknyter Moberg till samma fråga. I den första av dem ställer han frågan "*Vad var orsaken till att beslutet om 'permittenttrafiken' hemlighölls för svenska folket i fjorton dagar?*" (Mobergs kursiv) I den andra beskyller han regeringen för att medvetet försöka föra svenska folket bakom ljuset genom att påstå att det handlade om vapenfria transporter, när ögonvittnen kunnat intyga motsatsen.

Skönlitteraturen som vapen

På hösten 1940 återupptog Moberg sitt skönlitterära skapande. Han hade börjat inse att skönlitteraturen kunde användas i kampen för den frihet som han satte så högt: tryckfrihet, yttrandefrihet och frihet från förtryck. Han skrev *Rid i natt!* i trots mot regeringens eftergiftspolitik, som bland annat innebar konfiskering av tidningar med nazistfientligt innehåll (drabbade GHT och den syndikalistiska tidningen *Arbetaren* där Moberg också medarbetade), han skrev i trots mot det ännu segerrika Tyskland och i kampen för det illa sargade Norden.

Rid i natt! kom ut i oktober 1941 och fick ett i dubbelt måtto varmt mottagande. Dels mottogs romanen entusiastiskt av svenska kritiker och svensk publik, dels brändes den (1942) på de nazistiska bokbålen. Nazisterna hade alltså inga problem med att tolka allegorin och uppfatta budskapet i denna historiska roman, där handlingen utspelar sig i 1600-talets Småland. Goebbels låg bakom bokbränningen och han såg också till att allt Moberg hade skrivit blev förbjuden läsning i Nazityskland, en utmärkelse som Moberg var mycket stolt över. Denne fick dessutom chansen att förtydliga romanbudskapet genom en författarenkät i DN:s julnummer 1941 som han ombads medverka i. Han utnyttjar tillfället till att rikta en kraftig spark åt dem som verkat för den censurlag som antagits av riksdagen 1941: "Härmed begärd recension om min bok i år. Bokens budskap är följande: Neka slavtjänst i pressen. Hemsök Informationsstyrelsen. Kvittera censuren. Avsätt pressnämnden. Budkavlen går. *Rid i natt!*"[\[18\]](#)

Man kan med tanke på myndigheternas agerande i tryckfrihetsfrågor något förvåna sig över att romanen tilläts komma ut och att Bonniers, som inte hade vågat trycka Mobergs broschyr, ändå hade kurage nog att ge ut romanen. Dessutom spelades Mobergs egen dramatisering av *Rid i natt!* på Dramaten 1942 och i radio samma år.

Att romanen blev läst och uppskattad i broderlandet Danmark har vi redan sett. Ifrån Norge fick Moberg följande reaktion i form av ett brev. Brevskrivaren hade läst hans roman och daterat brevet "Svedjegården den 1 aug. 1942":

Vi her på Svedjegården har det etter forholdene bra. Min søn Ragnar ber meg sende Dem sin hjerteligste hilsen. Han gleder seg allerede til en tur til Sverige, som jeg har lovet ham, når freden er gjenopprettet. Jeg håper, at det snart må lage seg slikt at vi kan møtes.[\[19\]](#)

Allegori

Vad är det då som gör det möjligt att läsa *Rid i natt!* som ett angrepp på den tyska ockupationsmakten och en kritik av den svenska eftergiftspolitiken?

En av nyckelpersonerna är Herr Klewen, den tyskfödde fogden som kräver att de fria bönderna i Brändebol (lägg märke till namnet) by ska göra dagsverken under honom. När de sätter sig på tvären tvingas de under hot om svåra repressalier till lydnad. När väl åldermannen gett vika för hotelserna följer de andra bönderna lydigt efter med svansen mellan benen. Den ende som helt vägrar underkasta sig är Ragnar Svedje på Svedjegården. Han som annars är en fridens man tar till vapen för att freda sin person, sin egendom och sin rätt till frihet mot utsugaren, som inte bara använder felaktigt mått för att kräva ut skatt utan som också fordrar dagsverken av fria män.

Ragnar Svedje går handgripligt tillväga när han värjer sig mot inkräktarna, närmare bestämt Lars Borre, som av herr Klewen är satt till fogde över Brändebolsbönderna, och de två drängar han har med sig. Svedjes kastyxa träffar en av drängarna i axeln och Borre undgår med nöd och näppe att träffas av skottet från hans bössa. Ragnar Svedje har nu inget annat val än att gå till skogs, han förklaras för fredlös och hans egendom konfiskeras.

Symboliken är klar. Svedjebonden kan ses som en bild för kanske främst de trotsande norrmännen, de som - till skillnad från danskarna - gjorde motstånd och vägrade underkasta sig den tyske herren. I likhet med många norska motståndsmän (och en del danska) får han till sist plikta med sitt liv för sin rakryggade hållning. Den undfallande och räddhågade Jon Stånge, byalagets ålderman och fader till Ragnar Svedjes fästmö Botilla, symboliserar genom sitt handlingssätt den svenska eftergiftspolitik, som Per Albin Hansson i egenskap av statsminister bar huvudansvaret för. En quisling, dvs. en landsförrädare, finns det också bland bönderna. Det är Mats Elling, bonden som vid byalaget talar för att de godvilligt ska lyda budet från herrgården, som sedan går fogdens ärenden och rikeligen belönas för detta, bland annat genom att få Botilla till fästmö. Men detta gör han inte ostraffat, det ser de övriga bönderna till.

Stånge begår ett allvarligt brott mot bondegemenskapens oskrivna lagar när han gräver ner budkavlen i rädsla för vad som skulle hända honom om han ertappades med att föra den vidare. Borre skräder inte orden, när han i avskräckande syfte beskriver behandlingen av sådana män som ertappas med att föra uppviglande budkavle vidare. Men det är inget lätt beslut för Jon Stånge att fatta, ty straffet för att bli beslagen med att bryta budkaveln är minst lika hårt. Han väljer emellertid att gå den för ögonblicket lättaste vägen, svekets väg, men får betala dyrt för det. Han sover dåligt om natten och drabbas av inälvsmask och bukklidande.

Budkavlen blir i sin egenskap av upprorstecken en symbol för frihetskampen. Ålderman fick erfarat att det inte gick att göra sig av med det blodade brädet. Grisen bökade upp det ur jorden första gången och andra gången försvann det från sin plats. "Fördolda källor hade rört sin underjordiska grund och åter slungat brädet i dagen." (s. 357) De som kämpar för friheten kommer alltid att segra till sist, eftersom de har rätten på sin sida, så låter sig Mobergs text tolkas. Lika lite går det att tysta frihetens röst. Ragnar Svedje sätts "kwick i jord" (liksom brädet), men fastän mästerman har lagt grästorvorna noggrant tillrätta över graven och krönt denna med tranbärsprydda vitmosstuvor ljuder Svedjes stämman fortfarande: "Ola i Kalvmo höll sig därvid, att han nyss hört någon ropa och kalla på dem liksom i ett angeläget ärende, ett brådiskande bud." (s. 353)

Budkavlen kan även uppfattas som en symbol för tryckfriheten, vilket gör Stånges handlande till en bild för den censur som infördes inte bara i alla ockuperade länder utan också i Sverige.[\[20\]](#)

Mobergs samlade aktivitet under de här för Europa så laddade åren är imponerande. Hela sin person engagerade han, all sin kraft mobiliserade han för de frågor som för honom var livsviktiga: frihet, sanning och rättvisa. Sanning och fantasi var för honom två sidor av samma mynt, och i fantasin såg han sanningens moder. Romanen *Rid i natt!* är ett lysande exempel på hur sanningen med fantasins hjälp kan göras tydlig. Hela sin skaparkraft använde Vilhelm Moberg för att kämpa för broderfolken i nöd - och för det fosterland som han älskade så högt. Två akter i den nordiska tragedien hade han fått uppleva på nära håll,

han slapp uppleva den tredje. Sverige blev aldrig ockuperat av de tyska nazisterna. Men till vilket pris undkom vi den ockupationen? Vad Moberg ansåg om den saken framgår tydligt av hans skrifter.

© [Ingrid Nettervik](#)

Referenser

Eidevall, Gunnar, "Några inblickar i Vilhelm Mobergs arbete som romanförfattare". I Ingrid Nettervik (red.) *Vilhelm Moberg i blickpunkten*, Växjö 1999.

von Friesen, Otto, "Friheten är sanningens kärna. I Ingrid Nettervik (red.) *Vilhelm Moberg i blickpunkten*, Växjö 1999.

von Friesen, Otto, "Att stå det onda emot". I Vilhelm Moberg, *I egen sak*, Stockholm 1984.

Holmes, Philip, "Svedjegården stod solrätt, och korpen sitter på vindskidan. Ledmotiv i Vilhelm Mobergs roman *Rid i natt!*". I Gunnar Eidevall (red.) *Vilhelm Moberg läst på nytt*, Stockholm 1994.

Johansson, Lennart, "Moberg som fredsaktivist". I *Smålandsposten* 1998-10-06.

Moberg, Vilhelm, *Giv oss jorden!*, Stockholm 1939.

Moberg, Vilhelm, *I det ofria ordets tid*, Anna-Karin Carlstoft (red.), Stockholm, 1996.

Moberg, Vilhelm, *I egen sak*, Otto von Friesen (red.), Stockholm 1984.

Moberg, Vilhelm, *Rid i natt!*, Stockholm 1941.

Moberg, Vilhelm, *Soldat med brutet gevär*, Stockholm 1944.

---

[1] Se närmare Otto von Friesen, "Friheten är sanningens kärna". I Ingrid Nettervik (red.), *Vilhelm Moberg i blickpunkten*, Växjö 1999. Recensionen är där återgiven oförkortad.

[2] I ett förord till en utgåva av romanen på Folket i Bilds förlag 1955 klargör Moberg att romanens huvudperson ingalunda är identisk med författaren. "Men jag har lånat Valter Sträng en mängd av mina upplevelser under min barndom och ungdom, och han tänker en hel del tankar som jag själv tänkte som pojke och yngling: *Soldat med brutet gevär* bygger i större utsträckning än någon annan av mina romaner på självupplevt material."

[3] Lennart Johansson, "Moberg som fredsaktivist". I *Smålandsposten* 1998-10-06.

[4] De övriga delarna i trilogin är *Sänkt sedebetyg* (1935) och *Sömnlös* (1937).

[5] Brevet är citerat efter Gunnar Eidevall, "Några inblickar i Vilhelm Mobergs arbete som romanförfattare". I Ingrid Nettervik (red.), *Vilhelm Moberg i blickpunkten*, Växjö 1999.

[6] Se vidare Otto von Friesen "Att stå det onda emot". I Vilhelm Moberg, *I egen sak* (1984), som innehåller ett urval av Mobergs tidningsartiklar, gjort av von Friesen.

[7] "Den nordiska tragedin". I *Nordens Frihet* nr 4 1940. Texten ingår i det urval som von Friesen gjort i Vilhelm Moberg, *I egen sak*.

[8] Enligt vad Moberg skriver i en tidningsartikel tryckt i *Nordens Frihet* nr 36 1941 (återgiven i Vilhelm Moberg, *I det ofria ordets tid*, Anna-Karin Carlstoft red., 1996) sågs fälttroppet "Finlands sak är vår" första gången den 15 december 1939 i en annons som Finlandskommittén hade i pressen.

[9] Se von Friesen "Att stå det onda emot", s. 296.

[10] Om detta berättade Mobergs näst äldsta dotter, Marianne Forssell, under sitt framträdande på Moberg-aftonen på Korpamoen utanför Skruv den 1 juli 1998.

[11] "Natten till den 13 mars" i Vilhelm Moberg, *I egen sak*.

[12] von Friesen, "Att stå det onda emot", s. 298.

[13] Nr 15 1940, se *I det ofria ordets tid* s. 22.

[14] Nr 14 1940, se *I det ofria ordets tid* s. 16 ff.

[15] Artiklarna finns återgynna i *I det ofria ordets tid*

[16] Se *I det ofria ordets tid* s. 38.

[17] von Friesen, "Att stå det onda emot", s. 300.

[18] Texten citerad efter Vilhelm Moberg, *I det ofria ordets tid*, s. 56.

[19] Brevet är citerat i artikeln "Jeg håper ... vi møtes", som Moberg publicerade i *Folket i Bild* nr 40 B 1942. Denna artikel ingår i *I det ofria ordets tid*.

[20] Om symboler i *Rid i natt!* se Philip Holmes, "Svedjegården stod solrätt, och korpen sitter på vindskidan. Ledmotiv i Vilhelm Mobergs roman *Rid i natt!*". I Gunnar Eidevall (red.) *Vilhelm Moberg läst på nytt*, Stockholm 1994.